

Lohjan iloluonteinen kirkkoherra.

Kaksisataa vuotta Alexander Laurauksen tulosta Lohjalle

Lohjan Pyhän Laurin kirkon koillisnurkalla on maassa makaava vanha hautakivi, jonka kirjoitus on kulunut ja osin jäkälien peittämä. Sen alla lepää kirkkoherra Alexander Lauraeus, joka nykyään muistettaneen lähinnä samannimisen poikansa isänä. Nuorempi Alexander oli nimittäin ensimmäinen suomalaissyntyinen kansainvälisesti tunnetuksi tullut taidemaalari. Etunimi kulki suvussa perintönä, sillä myös kirkkoherran isä oli ollut nimeltään Alexander. Kuka oli tämä Lohjalle tasan kaksi vuosisataa sitten tullut ja täällä elämänsä viimeiset lähes kuusitoista vuotta asunut ja vaikuttanut rovasti?

Kirkkoherran sukutaustaa

Kirkkoherra Alexander Laurauksen suku oli lähtöisin Pohjanmaalta, jossa hänen isoisänsä isoisä oli vuonna 1670 kuollut Kalajoen nimismies Olavi Laurila. Hänen neljä poikaansa lähtivät opintielle Turun vanhaan akatemiaan ja alkoivat käyttää latinalaisvivahteista Lauraeus -sukunimeä. Näin sai alkunsa sivistyssuku, jonka jäsenistä monet työskentelivät pappeina, kuten tuohon aikaan oli tapana.

Myös tulevan Lohjan kirkkoherran Alexander Laurauksen isä oli pappi. Tämä kolmesta perättäisestä Alexander Laurauksesta vanhin oli syntynyt vuonna 1722. Vuonna 1755 hänestä tuli Turun suomalaisen seurakunnan toinen kappalainen ja 1773 Turun tuomiokirkon taloudenhoitaja. Hän kuoli vuonna 1788. Laurausten suvun ensimmäinen yhteys Lohjalle syntyi jo hänen aikanaan, sillä hänen pikkuserkkunsa, vuonna 1713 syntynyt Anna Christina Lauraea, oli mennyt vuonna 1739 naimisiin Turussa opiskelleen Lohjan Roution rusthollarin pojan Abraham Rautellin kanssa. Heistä tuli myöhemmin Roution isäntäväki. Yliopistosivistystä saanut Abraham hoiti Lohjalla erilaisia luottamustehtäviä, muun muassa valvoi pedagogion oman koulutalon rakentamista 1760-luvulla.

Kun kappalainen Alexander Laurauksen samanniminen poika muutti kirkkoherraksi Lohjalle vuonna 1816, hänen isänsä routiolainen pikkuserkku aviomiehineen ja heidän lapsensakin olivat jo ehtineet kuolla, mutta heidän jälkeläisiään asui edelleen Routiolla. Tuohon aikaan sukulaisuuden merkitys oli yleensä suurempi kuin nykyaikana, joten aivan outojen ihmisten keskuuteen Alexander Laurauksen ei siten tarvinnut Lohjalle muuttaessaan tulla.

Ura ennen Lohjaa

Tuleva Lohjan kirkkoherra syntyi samannimisen isänsä Turun suomalaisen seurakunnan kappalaisen Alexander Laurauksen ja tämän vaimon Märta Katarina Frosteruksen kolmantena lapsena 25. heinäkuuta 1758. Heidän kaksi ensimmäistä lastaan olivat kuolleet pian syntymänsä jälkeen, joten Alexander nuorempi oli perheen

vanhin eloon jäänyt jälkeläinen. Molemmat vanhemmat kuolivat keuhkotautiin samana vuonna 1788. Sitä ennen Alexander oli kuitenkin ehtinyt aloittaa komean pappisuransa, olihan hän silloin jo kolmikymmenvuotias.

Alexander Lauraeus opiskeli Turun katedraalikoulussa vuosina 1770-1774 ja heti sen jälkeen 16-vuotiaana hän aloitti yliopisto-opinnot Turun vanhassa akatemiassa. Ylioppilaaksi hän oli nuorenpuoleinen, mutta tuohon aikaan se ei ollut mitenkään poikkeuksellista. Alexander opiskeli nopeasti ja sai pappisvihkimyksen vain 18-vuotiaana huhtikuussa 1777, jolloin hän aloitti työuransa Turun tuomiokirkon taloudenhoitajana toimineen isänsä apulaisena. Papiksi vihittävän olisi kyllä lain mukaan pitänyt olla 21-vuotias, mutta isän asema ja perheen läheiset suhteet Turun piispanistuimelta kaksi vuotta aiemmin Uppsalaan arkkipiispaksi siirtyneeseen vaikutusvaltaiseen Karl Fredrik Mennanderiin nähtävästi tasoittivat nuoren miehen tietä - arkkipiispa oli hänen kummisetänsä.

Isän ammatin huomioon ottaen ei ole yllättävää, että Alexander Lauraeuksen 30. toukokuuta 1778 hyväksytyt ja arvostetun filosofian ja historian professorin Johan Bilmarkin opastuksella tehty pro gradu -tutkielma käsitteli tuomiokirkon vanhoja hautamuistomerkkejä. Silloin ei vielä arvattu, miten arvokas dokumentti siitä myöhemmin tulisi, kun nämä muistomerkit kärsivät vaurioita ja osin tuhoutuivat Turun palossa vuonna 1827.

Nuori pappismies sai perheen hyvien suhteiden avulla poikkeuksellisen nopeasti hyviä työtehtäviä. Ensimmäisen oman työnsä Alexander Lauraeus aloitti jo 22-vuotiaana vuonna 1780 sotilaspappina henkirakuunarykmentin ylimääräisenä saarnaajana ja rykmentinpastorina vuosina 1783-1791. Sen jälkeen sotilaspapin ura jatkui Turun läänin jalkaväkirykmentissä aina vuoteen 1810 saakka. Sotilaspappina Alexander esiteltiin Parolan leirillä kuningas Kustaa III:lle ja kruununprinssi Kustaa Aadolfille vuonna 1787. Joukko-osastonsa mukana hän osallistui Kustaan Venäjän sotaan ja saaristolaiivastoon komennettuna myös Ruotsinsalmen voitokkaaseen meritaisteluun vuonna 1790. Hän oli yksikkönsä mukana Suomen sodassakin vuonna 1808, mutta palasi Turkuun.

Sotilaspapin työn ohella Alexander Lauraeus toimi myös siviilitehtävissä. Hän oli useina vuosina Turun suomalaisen seurakunnan kirkkoherran apulaisena ja virkaatekeväenä kirkkoherranakin vuonna 1804. Vuonna 1807 Lauraeuksen pappisura sai ratkaisevan käänteen. Silloin hänet nimitettiin Turun suomalaisen seurakunnan kirkkoherraksi sekä Turun vanhan akatemian teologisen seminaarin pastoriksi. Sen jälkeen hän toimi ajoittain tuomiokapitulinkin jäsenenä. Rovastin arvo Lauraukselle annettiin vuonna 1813. Siten Alexander Lauraeuksesta oli tullut yksi Turun vaikutusvaltaisimmista pappismiehistä. Nopeassa uralla etenemisessä lienee auttanut sekin, että Lauraeuksen kerrottiin ystäväystyneen vain kolme vuotta häntä vanhemman Turun piispaksi vuonna 1803 tulleen Jakob Tengströmin kanssa. Vuoden 1807

nimityksiä Tengström perusteli Lauraeuksen "erinomaisen kaunilla ja rakentavilla puhujanlahjoilla" - niitä pastorin vilkkaaksi sanottu seuraelämä olikin varmaan auttanut kehittämään.

Perhe- ja seuraelämää Turussa

Alexander Lauraeus avioitui 24-vuotiaana vuonna 1782 vanhaa turkulaista kauppiassukua olevan Ulrika Lovisa Simolinin kanssa. Hääjuhla huomattiin Turussa, sillä itse professori Henrik Gabriel Porthan mainitsi niistä kirjeessään arkkipiispa Mennanderille Uppsalaan. Ensimmäinen lapsi Alexander - tuleva taidemaalari - syntyi vain runsaat kolme kuukautta häiden jälkeen 4. tammikuuta 1783, eli pastorilla oli ollut jo kiire saada virallinen siunaus suhteelleen. Ensimmäisessä avioliitossa perheeseen syntyi kaikkiaan kuusi lasta, kunnes vaimo Ulrika menehtyi synnytyksen jälkeisiin komplikaatioihin vajaat kaksitoista vuotta myöhemmin maaliskuussa 1793.

Alexander Lauraeuksen toinen vaimo, hänkin turkulaisen kauppiaan tytär Maria Juliana Winqvist, synnytti perheeseen neljä lasta lisää, kunnes menehtyi keuhkokuumeeseen toukokuussa 1807. Rahahuolet painoivat sotilaspastorin perhettä. Sotilaspappina hän oli omaksunut upseereilta elämäntapoja, joihin kuuluivat juhliminen ja korttipelit. Seuraelämä Turussa oli vilkasta. Lauraeus oli sekä musiikin että humoristisen runouden ystävä. Elämäntavat johtivat pastorin velkaantumiseen ja vuonna 1799 hän oli joutumassa vararikoon. Perhe asui pastorin isältään perimässä talossa nykyisten Piispan- ja Tehtaankadun kulmassa aivan piispantalon naapurissa kolme korttelia Tuomiokirkosta pohjoiseen. Pastori pelastui konkurssilta myymällä talonsa professori Gustaf Gabriel af Hällströmille. Varakas professori halusi auttaa ystäväänsä ja maksoi talosta korkean hinnan.

Pastorin vanhin poika Alexander oli jo opiskellessaan Turun katedraalikoulussa herättänyt huomiota taiteellisilla kyvyillään. Hän oli perheen lapsista ainoa, jota koulutettiin ja luultavasti isä toivoi hänestäkin suvun perinteiden mukaisesti pappia. Ylioppilas Alexander -pojasta tuli vuonna 1800, mutta hän ei silti aloittanut opiskelua yliopistossa. Taidealan koulutusta oli saatavissa vain Tukholman taideakatemiassa, mutta perheen varat eivät mahdollistaneet pojan lähettämistä sinne. Siksi Turussa järjestettiin vuonna 1802 yleinen varainkeräys, jonka tuotoilla 19-vuotias Alexander lähetettiin Tukholmaan taideoppiin. Näin oli pastorin esikoinen lentänyt pesästään maailmalle.

Tukholmassa hyvin taideopintonsa aloittanut poika vieraili Turussa ainakin vuonna 1806. Silloin hän maalasi isänsä muotokuvan. Vaikka tämä ei vielä silloin ollutkaan Lohjalla, se on vanhin tiedossa oleva Lohjan kirkkoherraa esittävä kuva. Lauraeuksen edeltäjistä ei ole tiettävästi kuvia olemassa. Taiteilijan myöhemmässä tuotannossa on mielenkiintoinen humoristinen maalaus nimeltä "Pastorin kestit". Ateneumin kokoelmiin kuuluva työ on ajoitettu vuoteen 1815, mutta aihe on tiettävästi sijoitettu Tukholmaan.

Taulun esittämä tilanne oli kuitenkin Alexander nuorimmalle lapsuudesta ja nuoruudesta varmasti hyvin tuttu ja maalauksen pastori onkin varsin samannäköinen kuin taiteilijan isä.

Keskellä Suomen sotaa marraskuussa 1808 silloin jo 50-vuotias kirkkoherra Alexander Lauraeus avioitui kolmannen kerran, ja uusi puoliso oli 27-vuotias Fredrika Ziervogel. Tämä oli tukholmalaisen hoviapteekkarin tytär, eli pastorin yhteiskunnallinen nousu näkyi nyt myös aviopuolison valinnassa. Talouskin oli vakaammalla pohjalla kirkkoherruuden myötä, joskin pastorin epäsäännöllisiksi kuvatut elämäntavat vaativat rahaa, kuten myös kasvavan perheen elättäminen. Kolmannen vaimon kanssa lapsia syntyi viisi, joten kaikkiaan Alexander Lauraeuksen perheeseen oli kolmen vaimon aikana tullut viisitoista jälkeläistä, kaikki Turussa syntyneitä. Näistä pieninä kuoli ainoastaan neljä, joten yksitoista varttui aikuisiksi. Perheen lasten lukumäärä ei tuohon aikaan ollut aivan poikkeuksellinen, mutta ei ollut tavallista, että niinkin moni välttyi varhaiselta kuolemalta. Lohjalle Lauraeusta seurasi Fredrika -vaimon ohella yhdeksän lasta, sillä pari vanhinta oli jo ehtinyt lähteä omille teilleen. Esikoinen Alexander opiskeli Tukholmassa ja toiseksi vanhin poika Jakob oli lähtenyt merille.

Kirkkoherraksi Lohjalle

Lohjan edellinen kirkkoherra Anders Collin kuoli 4. tammikuuta 1814. Tuohon aikaan kirkkoherran virkavuosi vaihtui aina huhti-toukokuun vaihteessa, johon saakka leski sai edesmenneen miehensä viran tulot eikä uutta viranhaltijaa voitu nimittää. Collinin leski sai sitä paitsi niin sanotun armovuoden, eli kuolinpesä sai nauttia kirkkoherran tuloista vielä ylimääräisen vuoden. Tarpeen se ei olisi ollut, sillä edesmennyt kirkkoherra oli hyvin varakas. Luultavimmin se johtui siitä, ettei uutta kirkkoherraa ehditty nimittää ennen seuraavan virkavuoden alkua. Viran hoitoa varten nimitettiin armovuoden saarnaajaksi pastori Abraham Johan Logrén. Hän oli Lohjan lukkarin poika, joka oli toiminut Lohjalla apupappina vuodesta 1806 lähtien. Nyt hänestä tuli virkaa tekevä kirkkoherra.

Lohja oli niin sanottu keisarinpitäjä - Ruotsin vallan aikana kuninkaanpitäjä - jossa kirkkoherran vaalia ei tarvinnut järjestää tai jos sellainen järjestettiin, vaalitulosta ei tarvinnut noudattaa. Turun suomalainen seurakunta oli samassa asemassa, joka oli helpottanut Alexander Lauraeuksen nimittämistä sen kirkkoherraksi vuonna 1807. Hallitsija sai nimittää kirkkoherraksi kenet halusi, myös sellaisen papin, joka ei edes ollut ehdolla virkaan. Järjestelmä oli peräisin uskonpuhdistuksen jälkeiseltä ajalta ja sillä huolehdittiin, että ansiokituneet vanhemmat pappismiehet saivat hyvätuloisen viran elämänsä viimeisiksi vuosiksi. Kun eläkejärjestelmää ei ollut, papin piti hoitaa virkaansa kuolemaan saakka. Keisarinpitäjät olivat seurakuntia, joissa kirkkoherran tulot olivat hyvät, joten ikääntynyt kirkonmies saattoi omin varoin palkata apupapin huolehtimaan virkatehtävistä ja hoitaa itse niistä vain välttämättömän osan.

Lohjan kirkkoherran tulot koostuivat pappilan tuotosta, kymmenysveroista sekä toimitusmaksuista, jotka yhdessä muodostivat yhden parhaimmista ansioista Suomen seurakunnissa. Vielä vuonna 1854 Lohjan kirkkoherran vuosituloiksi laskettiin 1520 hopearuplaa - nykyrahassa noin 30550 euroa - aikana, jolloin rengin vuosipalkan arvoksi laskettiin 60 ruplaa eli 1200 euroa. Se oli eniten Turun hiippakunnassa Ulvilaa ja muutamia Pohjanmaan seurakuntia lukuun ottamatta. Esimerkiksi Vihdin kirkkoherran vuositulo oli vain 890 hopearuplaa. Lohjan kirkkoherran tuloja kasvattivat myös kaksi kappeliseurakuntaa, Nummi ja Pusula. Ei siis ihme, että Lohja oli houkutteleva seurakunta ansioituneiden iäkkäiden kirkonmiesten viimeiseksi virkapaikaksi.

Lohjan uuden kirkkoherran nimitysprosessi venyi vuoteen 1816. Piispa Jakob Tengströmin johtama tuomiokapituli esitti, että keisarinpitäjän antamalla oikeudella Aleksanteri I käyttäisi valtaansa nimittää Lohjan seurakunnan kirkkoherra ja siihen virkaan määrättäisiin Alexander Lauraeus. Keisarin 20. helmikuuta 1816 tekemä nimitys vahvistettiin Keisarillisessa Suomen senaatissa 7. maaliskuuta, ja Alexander Lauraeus pääsi siten astumaan Lohjan kirkkoherran virkaan uuden virkavuoden alkaessa saman vuoden toukokuun ensimmäisenä päivänä.

Turun kirkkoherralle ja yliopiston pastorille tämä oli tietysti selkeä arvonalennus, mutta sen vastineeksi hänen tulonsa lisääntyivät. Miksi Lauraeus nimitettiin Lohjalle? Hän oli jo 57-vuotias ja perhe oli suuri. Kolme lapsista oli vielä alle kymmenvuotiaita ja nuorin ei ollut vielä täyttänyt vuottakaan. Kuusi tytärtä odotti naittamistaan, jotka ajan tavan mukaan vaativat myötäjäisiä eli raha tuli tarpeeseen.

Taustalla voi vaikuttaa muitakin syitä. Alexander Lauraeuksen pojan nimineuvos Lars Gustaf Lauraeuksen toinen puoliso Rosalie on kertonut, että hänen appensa iloluonteisten elintapojen vuoksi rovastin käytökseen oli Turussa ruvettu kiinnittämään kiusallista huomiota. Ystävyys piispa Jakob Tengströmin kanssa oli ilmeisesti suojellut häntä. Lohjan kirkkoherran paikan tultua avoimeksi Tengström ehkä päätti lyödä kaksi kärkeä yhdellä iskulla. Hän pääsisi eroon kiusalliseksi tulleesta rovastista, mutta samalla vanha ystävä saisi hyvätuloisen vanhuudenviran maaseudulla, jossa voisi elää tapojensa mukaisesti ilman, että se nostattaisi kulmakarvoja Turussa.

Olivatpa piispa Jakob Tengströmin motiivit mitkä hyvänsä, häntä auttoi se, että hänellä oli erinomaiset suhteet korkeimmalle taholle. Ne hän oli saanut, kun venäläiset valloittivat Suomen vuosina 1808-1809. Tengström oli heti venäläisten saavuttua Turkuun ryhtynyt sodan vielä kestäessä yhteistoimintaan näiden kanssa. Hänet nimitettiin johtamaan Porvoon valtiopäivien valmistelua ja hänellä oli tilaisuus tutustua keisari Aleksanteri I:een henkilökohtaisesti. Keisarille oli varmasti yhdentekevää, kenet hän Lohjan kirkkoherraksi nimittäisi, joten hänellä ei ollut

mitään syytä torjua luotettavan Tengströmin esitystä.

Ristiriitainen rovasti

Rovasti Alexander Lauraeus perheineen saapui Lohjalle toukokuun 1816 alussa ja joutui keskelle vuosia kestänyttä riitaa pappilarakennuksesta. Se oli todettu huonokuntoiseksi jo 1809, mutta korjaukset jäivät tekemättä ennen kirkkoherra Collinin kuolemaa vuoden 1814 alussa. Hänen leskensä piti pappilaa asuinkelvottomana ja vaati, että seurakunnan on rakennettava uusi ennen uuden kirkkoherran tuloa. Kivirakennustakin suunniteltiin, ja kustannusten jaosta emäseurakunnan sekä Nummen ja Pusulan kappeliseurakuntien välillä kehkeytyi oikeusjuttu, joka oli kesken vielä uuden kirkkoherran astuessa virkaansa. Uuden pappilan rakentaminen oli silloin entistä ajankohtaisempaa, sillä huonokuntoinen vanha talo oli palanut maan tasalle 12. marraskuuta 1815. Kirkkoherra Lauraeus perheineen joutuikin aluksi majoittumaan pappilan muihin rakennuksiin.

Syyskuussa 1816 pidettiin pappilassa katselmus ja rovasti Lauraeus toivoi, että seurakunta ottaisi uuden päärakennuksen suunnittelussa huomioon hänen suuren perheensä. Katselmuksessa päätettiin rakennuttaa uusi pappila, jossa olisi viisi kamaria, keittiö, eteinen ja vierastupa. Talon tulisi olla valmiina seuraavana syksynä. Kivirakennuksesta luovuttiin, sillä maaperää ei pidetty riittävän tukevana sellaiselle. Seurakunnan arkistossa säilynyt vuodelta 1816 oleva A.W. Arppen piirustus oli tarkoitettu kivitaloa varten, joten sitä ei ilmeisesti toteutettu aivan sellaisenaan. Lauraeuksen perhe pääsi muuttamaan upiuteen, mutta puurakenteiseen pappilaansa kesällä 1817.

Vaikka pappilakysymys ratkesikin, rovasti Lauraeukselle tuli uusia riitoja seurakunnan kanssa. Vuonna 1819 palaneen kahden upiuuden riihen jälleenrakentamisesta käytiin oikeutta kymmenen vuoden ajan aina korkeimpaan oikeusasteeseen saakka eli riihiriita heitti varjonsa miltei koko rovastin Lohjan ajalle. Vuonna 1826 rovasti Lauraeus valitti syyskäräjille, että seurakuntalaiset ilman hänen lupaansa kaatoivat puita, korjasivat heinää ja kalastivat pappilan alueilla sekä louhivat kalkkikiveä tilan maalta. Hän vaati sitä kielletäväksi sakon uhalla. Käräjät ymmärsivät rovastia ja kappalainen saikin kirkon saarnastuolista kuuluttaa myös seurakuntalaisten enemmistön kielellä. "*... nin löytä Keräjä Oikeus oikiäxi ja kohtullisexi ... laskea Kymmenen Hopia Rublaa Sakkoa Kaikkein niten päälle, jotka jollakin tavalla vahingoa tekevät pitäjän Pappilan peldoin, niittuin, metsäin ja laitumen, Kalkimäen, Kalavettein päälle ...*". Rovastin ja seurakuntalaisten suhteet eivät ilmeisesti olleet parhaat mahdolliset, sillä kirkonkokoustenkin puheenjohtajana oli 1820-luvulla yhä useammin vuosikymmenen alussa kirkkoherran apupapiksi palkattu Karl Henrik Haferberg. Hän kaikesta päättäen miellytti seurakuntalaisia, sillä hänet valittiin kappalaiseksi vuonna 1828.

Kirkkoherran viran hoito ei muutenkaan näyttänyt olleen Alexander

Lauraeuksen prioriteeteissa ensimmäisenä. Hän vietti seuraelämää lohjalaisten kartanoiden herrasväen kanssa. Rovasti ei suuripiirteisesti puuttunut edes siihen, että Kirkniemen kartanon uusi omistaja entinen maaherra Gustaf Conradi oli lainvastaisesti nainut sisarentyttärensä ja joutunut siksi pakenemaan Ruotsista Venäjään liitettävään Suomeen. Rovasti Lauraeuksen uutta maalaiselämää ehkä mukavoitti myös se, että pappilalla oli oma viinanpolttimo. Vuonna 1825 hän tosin valitti, että seurakuntalaisten viinanjuonti on yletöntä ja Lohjannummella tätä juomaa myydään melkein joka talossa. Tämä valitus on hieman erikoinen, kun ajatellaan rovastin omia elämäntapoja.

Seurakunnan asioiden hoito oli rovasti Lauraeuksen aikana jossakin määrin retuperällä, sillä myös vuoteen 1826 kappalaisena ollut Anders Reilin vietti epäsäännöllistä elämää. Vaihtuvat apupapit joutuivat käytännössä huolehtimaan seurakuntalaisista. Jälkikäteen asiantilan huomaa myös tuon ajan kirkonkirjoista, joita on pidetty suhteellisen suuripiirteisesti ja esimerkiksi kirkkoherran oman perheen tietoja on niihin kirjattu sattumanvaraisesti. Sama asiantila oli vallinnut jo Turussa. Kaikesta päättäen kirkkoherra Lauraeuksen kiinnostus hallinnollisiin tehtäviin ei ollut kovin suurta.

Varsin synkän kuvan rovasti Lauraeuksen Lohjan kaudesta saa, jos uskoo hänen miniänsä Rosalie Lauraeuksen todistusta, että professori Zachris Topelius sai aiheen kertomukseen "Aulangon pastorinvaali" Lohjan seurakunnan tilasta rovastin kuoleman jälkeen. Kyseinen kertomus on julkaistu vasta 1867 ja voimmekin kysyä, miten Topelius oli kuullut Lauraeuksesta. Hänen kesänviettonsa Karjalohjalla tapahtui vasta 1870-luvun alussa, mutta hän oli liikkunut Lohjalla jo aikaisemmin muun muassa Elias Lönnrotia tapaamassa. 1840-luvulla Topelius on mahdollisesti myös vierailut Ojamon kartanossa, jonka tuolloin omisti yliopiston lehtori Carl Adolf von Schoulz. Joka tapauksessa Topeliuksen arvellaan saaneen Ojamolta aiheen myös kertomukseensa "Linnaisten kartanon viheriä kamari". On kuitenkin muistettava, että näissä tarinoissa Topelius kirjoitti fiktiota eikä historiaa, vaikka olikin historian professori. Monet "Aulangon pastorinvaalin" yksityiskohdat eivät sellaisinaan sovi Lohjalle eikä seurakunnan tila varmasti ollut aivan niin huono kuin kertomuksessa. Tarinan aihe voi silti hyvin olla Lohjalta ja muut tiedot rovasti Lauraeuksen iloluonteisesta elämästä antavat sille vahvistusta.

Turussa Alexander Lauraeusta ei unohdettu Lohjalle. Vuonna 1817 hän sai arvokkaan huomionosoituksen - ehkä sekin oli samana vuonna arkkipiispan arvon saaneen Jakob Tengströmin ansiota. Uskonpuhdistuksen 300-vuotisriemujuhlavuoden kunniaksi joukko ansioituneita pappismiehiä vihittiin Turun vanhan akatemian kunniatohtoreiksi ja Lauraeus oli yksi heistä. Tästä lähtien häntä kutsuttiinkin herra tohtoriksi. Seuraavana vuonna tuomiokapituli nimitti hänet Raaseporin itäisen rovastikunnan virkaa tekeväksi lääninrovastiksi, joka tehtävä vakinaistettiin vuonna 1823. Kaksi vuotta myöhemmin hänet vielä kutsuttiin saarnaamaan

pappeinkokoukseen Turkuun.

Perhe-elämää Lohjan pappilassa

Mitä tapahtui rovasti Alexander Lauraeuksen perheessä heidän asuessaan Lohjan pappilassa? Kuolema vieraili kolmasti. Ensin naimattomat tyttäret 21-vuotias Maria Charlotta ja 26-vuotias Gustava Juliana kuolivat molemmat vuonna 1819, edellinen "hivutustautiin" - luultavasti tuberkuloosiin - ja jälkimmäinen "hermokuumeeseen" eli todennäköisesti ruokamyrkytykseen. Tammikuun 26. päivänä vuonna 1826 rovastin kolmas vaimo Fredrika Ziervogel kuoli 42-vuotiaana hänkin "hivutustautiin". Nuorimmat lapset olivat silloin vasta 9- ja 10-vuotiaita ja perheessä oli kotiopettajattarena Ruotsissa vuonna 1795 syntynyt Sofia Theresia Bratt. Kolmannen kerran leskeksi jäänyt 67-vuotias rovasti otti neiti Brattin neljänneksi puolisoikseen jo saman vuoden maaliskuun 16. päivänä. Avioparin ikäero oli yli 37 vuotta eivätkä he saaneet lapsia. Kotiopettajatar oli ollut tarpeen myös siksi, että Lohjalla vuodesta 1659 toiminut pedagogiokoulu oli lopettamassa toimintaansa juuri Lauraeusten tullessa paikkakunnalle.

Olisi mielenkiintoista tietää, vierailiko rovastin vanhin poika taidemaalari Alexander Lauraeus Lohjalla. Hänen käynneistään Suomessa ei ole varmoja tietoja vuoden 1806 jälkeen. Vuonna 1817 hän lähti Tukholmasta opintomatkalle, joka päättyi ennenaikaiseen kuolemaan Roomassa vuonna 1824. Voisi olettaa, että taiteilijapoika kävi hyvästelemässä isänsä ja perheensä ennen pitkää matkaansa. Yksi hänen maalauksistaan on aiheeltaan mielenkiintoinen, Ateneumin kokoelmiin kuuluva "Talonpoikaistanssit Suomessa". Joissakin lähteissä se mainitaan myös nimellä "Tanssit pappilan väentuvassa". Taulu on maalattu juuri vuonna 1816, joten on mahdollista, että sen aihe on Lohjan pappilasta, mutta varmuutta tähän ei koskaan saatane.

Rovasti Alexander Lauraeuksen elämä sammui Lohjan pappilassa 11. helmikuuta 1832, jolloin hän oli 73-vuotias. Kuolinsyyksi on kirjattu vanhuudenheikkous, joka voi tarkoittaa melkein mitä hyvänsä. Kirkon sisälle hautaaminen oli jo kielletty, joten Lauraeus sai viimeisen leposijansa sen ulkopuolelle aivan itäisen alttariseinän pohjoiselle sivustalle.

Rovastin lapsista kolme oli hänen kuollessaan vielä alaikäisiä ja heidän ohessaan perheeseen kuului lesken lisäksi kaksi aikuista naimatonta tytärtä ja yksi poika. Vähävarainen perikunta sai kaksi armovuotta, mutta sen ohella myi vuonna 1833 huutokaupalla rovastin 565 kirjaa käsittäneen laajan kirjaston. Sen painettu huutokauppaluettelo on tallella Kansalliskirjastossa. Alexander Lauraeuksen kirjastoon kuului pääasiassa uskonnollisten ja historiaa käsitelleiden kirjojen ohella myös 12 vuosikertaa Ruotsin ensimmäistä muotilehteä "Konst- och nyhtetsmagazin". Turun asioista rovasti pysyi selvillä tilaamalla "Åbo Tidningar" - sanomalehteä, jota kirjastossa oli 22 vuosikertaa.

Mitä tapahtui rovasti Lauraeuksen jälkeenjättämälle perheelle? He asuivat pappilassa, kunnes seuraava kirkkoherra lohjalaissyntyinen Karl Henrik Forsman asui virkaansa 1. toukokuuta 1834. Silloin leski ja kuusi rovasti Lauraeuksen lasta joutuivat muuttamaan. Kukaan ei kuitenkaan palannut Turun seudulle, vaan kaikki jäivät läntiselle Uudellemaalle. Vanhin Lohjalle seurannut tytär Charlotta Wilhelmina kuoli Lohjannummella nälkävuonna 1868 naimattomana lavantautiin juuri 80 vuotta täytettyään. Lapsista seuraava, vuonna 1792 syntynyt Carl August muutti 1834 ensin Hormajärven rannalle Humppilaan ja sieltä edelleen Nummelle, jossa kuoli perheettömänä vuonna 1838.

Veljekset vuonna 1799 syntynyt Lars Adolf ja vuonna 1804 syntynyt Lars Gustaf olivat lähteneet Lohjalta jo ennen isänsä kuolemaa. Molemmat valitsivat saman ammatin. He työskentelivät maan kaivoksia ja ruukkeja valvoneessa vuoriylihallituksessa. Vanhempi veli löysi muun muassa Kemiön Väsbyn rautakaivoksen ja nuorempi omisti Oitbackan tilan - sittemmin kartanon - Kirkkonummella. Lars Adolf Lauraeus haudattiin isänsä viereen Lohjalle vuonna 1885.

Vuonna 1809 syntynyt tytär Hedvig Carolina nai vuonna 1836 Mustion ruukinsaarnaajan Abraham Johan Axelsonin, joka kuitenkin kuoli neljä vuotta myöhemmin. Naimaton vanhempi sisar Fredrika Gustava seurasi heitä Mustiolle, jossa kuoli 1852. Saarnaajan leski palasi myöhemmin Lohjalle, jossa kuoli 1864.

Nuorin tytär vuonna 1811 syntynyt Agatha Matilda nai vuonna 1839 Pusulan nimismiehen Fredrik Mårten Malmstedtin. Perhe muutti sieltä pian Espooseen, jossa Agatha myöhemmin kuoli. Nuorin poika, vuonna 1815 syntynyt Karl Julius oli nauttinut äitipuolensa yksityisopetusta ja tuli ylioppilaaksi isänsä kuoleman jälkeen 1832. Hän ei suorittanut tutkintoa, vaan nai varakkaan rusthollarintyttären Kirkkonummelta ja kuoli sikäläisen Karlsbergin tilan isäntänä vuonna 1856.

Entä leskiruustina Sofia Teresia Bratt? Hän ei mennyt uusiin naimisiin eikä saanut omia jälkeläisiä. Rovasti Alexander Lauraeuksen leski kuoli Lohjalla 64-vuotiaana 1860 vatsatautiin ja hänet haudattiin 28 vuotta aiemmin kuolleen miehensä hautaan. Hänen nimeään ei kuitenkaan lisätty rovastin hautapaateen.

Torsti Salonen

Tärkeimmät lähteet:

Lohjan kirkonarkisto

Turun suomalaisen seurakunnan kirkonarkisto

Turun ruotsalaisen seurakunnan kirkonarkisto

Kansallisarkisto: Senaatin talousosaston diaarit ja pöytäkirjat

Helsingin Yliopiston ylioppilasmatrikkeli 1640-1852, verkkoversio

Gustav Björkstrand, Jakob Tengström. Helsingfors 2012

Kasimir Leino, Hovimaalaja Aleksander Lauréus ja hänen ympäristönsä. Helsinki 1908

Gabriel Rein, Lohjan historia 1. Helsinki 1944

Torsten Stjernschantz, Alexander Lauraeus En konsthistorisk studie. Helsingfors 1914